

vyspělosti příslušníků dosavadních socialistických stran. Ideologicky bude čerpat z učení velkých předáků a bojovníků socialismu, z dlouholeté tradice a společného boje českého a slovenského dělnictva z dob jednoty socialistického hnutí před rokem 1920 a ze společného zápasu v r. 1938 a dalších, které sjednotily všechny socialistické složky v boji za obranu republiky a demokracie proti nacistickému a fašistickému nebezpečí.

Stejně rozhodně se stavíme za požadavek jednotného odborového hnutí dělníků a zaměstnanců, jehož uskutečnění jest důležitým předpokladem jednoty politické. Má-li pracující lid dosáhnouti plného vlivu a uplatnění při budování nové republiky, jejím politickém obrození a při její hospodářské a sociální přestavbě, je nutno, aby se této práci zúčastnilo aktivně odborové hnutí jako činitel nezávislý a jednotný. Souhlasíme proto plně s požadavky obsaženými v resoluci přijaté na konferenci československých odborářů ve Velké Británii v říjnu 1944 a žádáme o jejich splnění.

2. Národní fronta

Jsme přesvědčeni, že národní fronta, která se zrodila z pevného bojového svazku všech vrstev národa a z boje proti německým okupantům, musí býti zachována i pro vybudování základů naší nové republiky. Neboť mají-li tyto základy býti pevné a trvalé, musí býti položeny jednotnou rukou všech těch, kdo zachovali republice věrnost v této její velké historické zkoušce. Bude tudíž úkolem národní fronty umožniti všem československým občanům, kteří se neposkvrnili spoluprací s okupanty, aby v duchu opravdové, upřímné a navzájem loyální demokratické spolupráce, oproštěné od ducha a nedobrých praktik starého stranictví mohli uplatniti své tvůrčí síly a veškerou svou energii při vybudování nového státu.

AUD KSC Praha. Fond 38, inv. j. 208, str. 34—51. Opis.

[123]

1945, 2. březen. Košice. — *Usnesení Slovenské národní rady¹ o zásadách postavení Slovenska v osvobozené Československé republice a s dalšími směrnicemi pro delegaci SNR k připravovaným politickým jednáním v Moskvě.*

Slovenská národná rada

verná zásadám, na ktorých sa shodly všetky složky domáceho odboja ešte v podpoľnej práci;

¹ První řádné plenární zasedání Slovenské národní rady, vyznačující se všemi atributy moci zákonodárné, vládní a výkonné, sešlo se až 11. dubna 1945. Do té doby vykonávalo pravomoc pléna podle zmocňovacího nařízení SNR z 23. 10. 1945 (viz dokument čís. 89) předsednictvo SNR (od 21. 2. 1945 — srv. dokument čís. 167). Mezitím se do 11. dubna sešlo několik porad Slovenské národní rady, označovaných jako zasedání, resp. plenární zasedání, jichž se zúčastnili členové SNR zvolení ještě v B. Bystrici, pokud již přibyli na osvobozené území, a další členové, postupně do SNR kooptovaní (srv. přílohu čís. II/A/c). Takové porady se konaly 13. 2. (za účasti 9 členů SNR; převážná část jednání byla věnována zprávě Novomeského a Ursínyho o jednáních v Londýně a v Moskvě a problémům mobilizace na východním Slovensku), 17. 2. (za účasti 9 členů SNR a vládního delegáta Němce; jednání bylo věnováno takřka výhradně diskusi o otázce budoucího státoprávního postavení Slovenska a o kompetenci slovenských národních orgánů), 2. 3. a 5. 4. (2 zasedání — srv. pozn. k dokumentu čís. 205).

Zasedání SNR 2. března 1945, jehož se zúčastnili mimo 16 členů SNR též ministr Němec a Msgre. Hála, zabývalo se především přípravami na moskevská jednání o programu a složení první domácí čs. vlády. V průběhu zasedání složilo slib nových 13 členů SNR, delegovaných za východní Slovensko. Usnesení, jež bylo na závěr zasedání jednomyslně schváleno, představovalo zásadní stanovisko Slovenské národní rady k jednáním o vzájemném poměru Čechů a Slováků a o pravomoci Slovenské národní rady až do doby definitivního řešení ústavního. Usnesení bylo závaznou směrnicí pro delegaci SNR, kterou již předtím, 27. února, jmenovalo předsednictvo SNR ve složení Husák, Novomeský, Šoltész (KSS) a Styk, Šrobár, Ursíny (DS). (Zápis ze zasedání SNR 2. 3. 1945 se nezachoval ani v konceptu, existují pouze zprávy v soudobém tisku: v Pravdě dne 3. a 6. 3. a v Národní obrodě dne 3. 3. 1945.)

verná zásadám, ktoré sdružily všetky zdravé sily slovenského národa k nášmu slávnemu povstaniu:

1. Očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom na Slovensko slávnostne a oficiálne proklamujú úplnú rovnoprávnosť národa slovenského a národa českého v rámci jednotnej a nedeliteľnej Československej republiky. Aby význam tejto proklamácie náležite vynikol, nová vláda sa oficiálne osvedčí, že sa neztotožňuje s vyhlásením čl. vlády v Londýne zo dňa 30. júna 1943 o jednotnom československom národe.²

Očakáva záväzný prísľub novej vlády, že budúce ústavné riešenie vzťahu slovenského národa k českému národu uskutoční sa na základe rovnosti a dohody oboch národov.

2. Očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom na Slovensko slávnostne a oficiálne potvrdia postavenie Slovenskej národnej rady na celom území Slovenska v smysle dohody delegácie SNR s prezidentom a vládou v Londýne a vo smysle nariadenia SNR č. 1 z 1. septembra 1944 ktorej § 1 zneje: „Slovenská národná rada vykonáva celú zákonodárnu vládnú a výkonnú moc na Slovensku“, až na veci spoločné, uvedené v ďalšom bode. To znamená, že Slovenská národná rada je slovenskou vládou a slovenským parlamentom.³ Ako jediná reprezentantka politickej vôle slovenského národa v podpoľnom boji i v národnom povstaní, len Slovenská národná rada je oprávnená menom Slovenska vystupovať, o slovenských veciach rozhodovať a preto len s ňou možno rokovať a dohadovať sa o záležitostiach slovenského národa.

3. Vzťah SNR k novej ústrednej vláde Československej republiky upraví sa podľa týchto zásad:

Do výlučnej kompetencie povereníctiev Slovenskej národnej rady v charaktere ústredných úradov národných budú spadať veci týchto rezortov: a) vnútra, b) školstva a osvety, c) zásobovania, d) zdravotníctva, e) priemyslu a živnosti, f) pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, g) verejných prác, h) soc. starostlivosti, i) pravosúdia.

Do kategórie vecí, prináležajúcich *výlučne ústrednej vláde*, budú patriť: a) zahraničie, b) zahraničný obchod, c) národná obrana, v ktorých Slovensko musí byť primerane zastúpené a slovenské hľadiská rešpektované.

Ostatné veci t. j. a) železnice, b) pošty a telegrafy, c) rekonštrukcia, d) financie považujeme za veci čiastočne spoločné, čiastočne prináležajúce do kompetencie ústredných úradov národných pri Slovenskej národnej rade.⁴

4. Očakáva, že nová vláda vo svojom složení bude zodpovedať vyššie uvedeným princípom rovnosti oboch národov.

5. Očakáva, že program novej vlády bude plne zodpovedať aj všetkým ďalším zásadám, vysloveným v spoločnom vyhlásení predstaviteľov rozličných protifašistických a demokratických ideových smerov na Slovensku na *Vianoce 1943* o Slovenskej národnej rade,⁵ menovite týmto želaniam SNR:

² Viz pozn. čís. 4 k dokumentu čís. 3.

³ Na okraji dokumentu je perem provedena oprava. Místo „slovenskou vládou a slovenským parlamentem“ je uvedeno „revolučným orgánom, ktorý vykonáva funkciu vlády a parlamentu“. Opravu provedl Šrobár, avšak není známo kdy, zda přímo na zasedání SNR 2. 3. 1945, anebo později.

⁴ V průvodním dopise k usnesení z 2. 3. 1945, které delegace SNR zaslala Klementu Gottwaldovi za svého pobytu v Moskvě, se zdůrazňovalo, že Slovenská národní rada se ve všech svých projevech jasně osvědčila, že je nedvojsmyslně pro jednotnou Československou republiku jako společný stát slovenského a českého národa, že cestu k pevnému a konsolidovanému státu vidí v spravedlivém a čestném uspořádání poměru obou národů a že tento cíl měla na mysli, když přijala předložené usnesení z 2. března „ako návrh na riešenie nadhodnených otázok“. K 3. bodu usnesení z 2. 3. 1945 podala delegace toto vysvětlení:

„...navrhovaný vzťah k ústrednej vláde myslený je ako návrh na rozdelenie kompetencie orgánov moci vládnej a výkonnej medzi celoštátne ústredné orgány a SNR [jej povereníctva]. To znamená, že podľa názoru SNR na dnešnom právnom i faktickom stave vecí na oslobodenom území Slovenska v podstate nič sa nezmení príchodom novej ústrednej vlády k nám, okrem úseku vojenského. Bližšie a detailné rozdelenie kompetencie ústredných orgánov celoštátnych a slovenských potrebné bude dohovoriť medzi SNR a novou ústrednou vládou.“ (AÚV KSČ Praha.)

„Želáme si úzku spoluprácu so všetkými slovanskými štátmi a národmi, menovite s SSSR, v ktorom vidíme záštitu slobodného života a všestranného rozmachu malých národov vôbec a slovanských zvlášť.

Budúca ČSR má viesť svoju zahraničnú politiku v duchu týchto zásad a preto sa má na poli zahranično-politickom a vojensko-politickom opierať o SSSR.

Vnútorne usporiadanie budúcej ČSR má byť demokratické, majú sa však vykoreniť všetky tendencie fašistické, rasistické, totalitné a také, ktoré budú v rozpore s týmito zásadami. V tomto duchu má byť vnútorný politický režim pevne vedený, pri tom však demokratický. Je potrebné vystríhať sa omylov a chýb minulosti.

Myšlienku demokracie treba preniesť a prehĺbiť i na pole hospodárske a sociálne tak, aby rozdelenie národného dôchodku medzi všetko obyvateľstvo bolo čo najrovnomernejšie a aby život každého občana bol ľudský a dôstojný.

Kultúra, školstvo a výchova majú byť vedené spomenutými zásadami. Zachovaná má byť sloboda náboženských vyznaní, vylúčený má však byť vplyv cirkví na smer a vedenie štátu.“

Očakáva ďalej, že program československej vlády bude shodný s manifestačným vyhlásením SNR v Košiciach dňa 4. februára 1945,⁶ podľa ktorého:

„nový štát bude spočívať na nových základoch hospodárskych i politických. Vykoreniť sa všetok vplyv Nemcov, Maďarov, ich slovenských pomahačov ako aj všetkých protislovenských živlov v našom hospodárstve. Uskutočnia sa veľké sociálne reformy. Stane sa skutkom jedine spravodlivé pravidlo, aby pôdu mal len ten, kto na nej pracuje. Nebudeme mať tisíc jutrašov, ale ani po pôde prahnúcich bezzemkov. Pôdu dostanú konečne do svojích rúk i malí roľníci a želiari.

Robotníctvo sa zúčastní na správe podnikov, v ktorých pracuje, lebo je len spravodlivé, aby rozhodovanie o hodnotách vytvorených prácou prináležalo všetkým, ktorí na nej majú podiel. Zracionalizujeme podniky s kľúčovým významom pre naše hospodárstvo. Výrobné, obchodné a finančné podniky budú slúžiť blahobytu národa a nie prospechu jednotlivcov.

V novom Československu sa uplatní v plnom rozsahu zásada vyslovená v ústave Československej republiky, že všetka moc pochádza z ľudu. Orgánmi vôle ľudu sú *národné výbory, slobodne volené* v rámci miestnom, okresnom a celonárodnom.

Staré mnohostranníctvo sa neobnoví. Bude len najnútnejší počet demokratických strán a obyvateľstvo bude mať možnosť voliť si také politické zastúpenie, ktoré zodpovedá jeho demokratickému smýšľaniu. Náboženské smýšľanie ľudu a sloboda jeho vykonávania budú pod ochranou zákona. Nedopustíme však, aby pod rúškom náboženstva mohli reakcionári a fašisti vykonávať vplyv na smer a vedenie štátu“.

6. Očakáva od prezidenta a novej vlády uskutočnenie návrhu, predloženého hlavnému veliteľovi čsl. brannej moci a ministrovi národnej obrany šéfom čsl. vojenskej misie v Moskve koncom decembra 1944,⁷ ktorý si v plnom rozsahu osvojuje a podľa ktorého:

a) vojenské útvary čsl. brannej moci organizované prevážne z brancov slovenskej národnosti označia sa ako slovenské a budú používať cvičebný poriadok a povelý v slovenskej reči;

b) ústredným služobným jazykom v služobnom i obcovanom styku budú rovnocenné slovenčina i čeština;

c) vojenské útvary a vyššie jednotky postavené na Slovensku môžu niesť pomenovania spojené s tradíciou slovenského národa a udávajúce národný charakter slovenský (na pr. peší pl. slovenských partizánov, Delostrelecký pluk Štefánikov pre útvary a Slovenská pešia divízia bansko-bystrická atď. pre vyššie jednotky);

d) slovenským dôstojníkom, rotmajstrom a poddôstojníkom pokiaľ sa neprehrešili proti národnej dôstojnosti slovenskej a neboli dobrovoľnými pomocníkmi Nemcov a zradcov po-

⁵ Viz dokument č. 5.

⁶ Viz dokument č. 156.

⁷ Viz dokument č. 105.

nechá sa vojenská hodnosť dosiahnutá v slovenskej armáde. Návrhy na prevzatie a zaradenie veliteľského sboru býv. slov. armády a čsl. armády podáva SNR. Zaradenie českých dôstojníkov do slovenských útvarov vyžaduje súhlasu SNR.

e) konečná úprava poradia uskutoční sa po skončení vojny v rámci celej čsl. brannej moci.

f) v záujme sjednotenia všetkých bojujúcich síl a pre využitie morálnych hodnot i vojenských skúseností partizánskych skupín, doterajšie partizánske formácie, prápory, pluky, brigády môžu byť zachované ako celky a v takom prípade budú tvoriť rámec alebo základ pre postavenie zodpovedajúceho vojenského útvaru v rámci armádnom.

Veliteľské funkcie partizánskych veliteľov majú byť priznané na základe zhodnotenia veliteľských schopností a posúdenia doby úspešného výkonu veliteľskej funkcie pri partizánskom oddiele.

Nové útvary postavené na základe partizánskych oddielov podržia si pôvodne partizánske pomenovanie na pr. „Partizánsky pluk Jána Švermu“ a pod.

g) nové slovenské vojenské útvary a vyššie jednotky budú zaradené pod jednotné velenie čsl. vojenských síl na východnom fronte, cez ktoré budú podliehať hlavnému veliteľovi čsl. brannej moci.

h) pre nové slovenské útvary čsl. armády so slovenskou služobnou rečou platia všetky predpisy, voj. poriadky a zákonné ustanovenia platné pre čsl. brannú moc.

7. Očakáva, že nová vláda pojme do svojho programu zásadu primeraného zastúpenia Slovákov vo všetkých úradoch a ustanovizniach centrálného charakteru.

8. Pre rozdielny vývoj a oddelený štátny život slovenského a českého územia trvá na tom, aby na prechodnú dobu zostalo Slovensko samostatnou hospodárskou, colnou a menovou jednotkou a to do tých čias, kým nebude možno vzájomné vzťahy jednotne upraviť.⁸

Prajeme si, aby zásady, ktoré si dňa 2. marca 1945 Slovenská národná rada jednomyseľne osvojila, boli pevnými piliermi novej Republiky, spoločného domova národa českého a národa slovenského.⁹

SSÚA Bratislava. ŠF, kart. 12, inv. j. 74, str. 1—7. Průpis.

⁸ V citovaném již průvodním dopise vysvětlovala delegace SNR, že ponechání Slovenska jako celní jednotky je myšleno pouze na přechodnou dobu. (AÚV KSČ Praha.)

Slovensko zůstalo skutečně samostatnou celní a hospodářskou jednotkou až do listopadu 1945, jak vyplývá z přípisu pověřence SNR pro finance z 23. 11. 1945, z něhož vyjímáme nejpodstatnější: „Činnost colných úradov (a oddelení fin. strážie) na zemskej hranici slovensko-moravskej bola dňom 20. novembra 1945 zastavená.

Týmto dňom prestáva akákoľvek kontrola cestovného a tovarového styku so zemou Českou a Moravskosliezskou, odpadá registrová evidencia tovarového styku a zrušuje sa vyberanie daní a dávok celnými úradmi na Slovensku z tovarov premiestovaných zo zeme Českej a Moravskosliezskej na Slovensko.“ (ŠSÚA Bratislava, f. ÚPSP, 1946, č. 20/46.)

⁹ Usnesení z 2. 3. 1945 předložila delegace Slovenské národní rady v Moskvě prezidentu Benešovi a představitelům všech českých politických stran, účastnících se na jednání o vládním programu.

Návrh vyvolal u představitelů české buržoazie pobouření; obviňovali SNR, že chce učinit z Československé republiky dvoustátí, resp. prosadit dualismus (šlo zřejmě zejména o odstavce 3., 6. a 8. usnesení SNR). Proto ještě před zahájením jednání o slovenské otázce delegace SNR ustoupila od svých návrhů a ztotožnila se se stanoviskem KSČ, obsaženým v VI. kapitole návrhu vládního programu (srv. dokument čís. 130).

Stanovisko moskevského vedení KSČ vycházelo z důsledného uplatňování marxisticko-leninské národnostní politiky, přihlíželo k daným vnějším a vnitřním podmínkám, v nichž se rozvíjela národní a demokratická revoluce v Československu, k dané úrovni uvědomění mas slovenského lidu na jedné straně a k situaci v české národní frontě na straně druhé. Tak jako celý vládní program, i ustanovení o slovenské otázce považovalo vedení KSČ za program národní a demokratické revoluce a počítalo s tím, že v dalších etapách rozvíjející se revoluce bude nutno program dále rozvíjet, doplňovat, měnit. Moskevské vedení KSČ si plně uvědomovalo, že také ustanovení programu o novém postavení Slovenska v lidově demokratické Československé republice je pouze počátkem celkového řešení slovenské národnostní otázky, všestranného vyrovnání Slovenska na úroveň českých zemí, a že v první fázi je třeba vytvořit příznivé politické i psychologické předpoklady pro jeho definitivní řešení v budoucnu, v další etapě revoluce.